

Ranskan, Saksan ja Pohjoismaiden kulttuurinen kolmiodraama

■ LOUIS CLERC

Michel Espagne (toim.): *Le prisme du Nord, Pays du Nord, France, Allemagne (1750–1920)*. Du Lérot éditeur, Tusson 2006.

On enemmän kohteliaisuus kuin moite pahoitella sitä, että Michel Espagnen toimittama kirja Pohjoismaiden, Ranskan ja Saksan kulttuurivuorovaikutuksista on kirjoitettu ranskaksi. Kyse on nimittäin erittäin rikkaasta ja kiinnostavasta teoksesta, joka kiinnostaisi varmasti Euroopan kulttuurihistoriasita kiinnostuneita myös ranskankielisen yhteisön ulkopuolella.

Teoksen erityinen ansio on, että se saattaa yhteen kansainvälisen ryhmän tutkimaan 1700–1900-lukujen Pohjoismaiden, Ranskan ja Saksan välisiä kulttuurisia vuorovaikutuksia. Espanغن projektiin, joka pyrkii selvittämään kulttuurisia vuorovaikutuksia ja kulttuurivälittäjiä, tarvittiin nimenomaan tämänkaltaisen kansainvälinen yhteistyöverkosto.

Konferenssisitelmiin perustuvana kokoelmana kirja kokoaa yhteen hyvin erilaisia ja eritasoisia tekstejä. Toisaalta punaisena lankana toimii hyvin se tavoite, jonka Espagne selittää lyhyesti johdannossa: teoksen pyrkimyksenä on kuvailla ja tutkia ”kulttuurisiirtoja” (*transferts culturels*), kulttuurisia vuorovaikutuksia ja kontakteja, symbolisia rakennelmia Ranskan, Saksan ja Pohjoismaiden välillä. Kirjaa voidaan siis lukea kahdella tasolla, joista ensimmäisellä kirjoittajat kuvailevat erilaisia

kulttuurivaikutuksia ja kontakteja, toisella tasolla erityisesti Espagne, Blaise Wilfert ja Odgaard Villemoes selittävät ”kulttuurisiirtojen” käsitettä ja metodologiaa.

Kirjan ensimmäinen osa tarkastelee historiallisia ja maantieteellisiä rakennelmia. Hendriette Kliemann selvittää ensin Pohjolan konstruktioita ranskalaisissa ja saksalaisissa diskursseissa, sekä erityisesti ns. ilmastoteorian (*théorie des climats*) vaikutusta. Andreas Önnersfors käyttää vapaamuurariutta lähetökohtana tutkiakseen kulttuurisia vaikutuksia Tanskan, Ruotsin, Saksan ja Ranskan välillä 1700-luvulla. Erityisesti ruotsalaiset vapaamuurarit toimivat Önnersforsin tekstissä kulttuurisina välittäjinä edellä mainittujen yhteisöjen välillä.

Omassa tekstissään Jens E. Olesen esittelee lyhyesti Tanskan vaikeita strategisia pohdintoja Ranskan ja Saksan varjossa vuosina 1870–71. Diplomatihistoriallinen teksti poikkeaa hieman muista kontribuutioista, mutta tuo kiinnostavan näkökulman ranskalaisen toimintaan Itämeren alueella 1800-luvun lopussa. Peter Stadius kartoittaa sen jälkeen pohjoisen ja etelän sekä latinalaisen maailman käsitteitä symbolisina rakennelmina 1800–1900-luvun vaihteen Ranskassa. Kristina Ranki lopettaa osan tiivistämällä väitöskirjatyönsä pääkohdat suomalaisista frankofiileistä. Hän tutkii ambivalenttia kulttuuriyhteyttä, jossa Ranska toimii etäisenä vastavoimana Saksan vaikutukselle. Jako kulttuurikeskuksen ja periferian välillä näyttää osittain häpyvän silloin, kun tutkitaan kulttuuristen ilmiöiden historiaa ja liikkuvuutta.

Kirjan toinen osa koostuu tapaututkimuksista, joissa käsitel-

lään muuta kuin kirjallisuuden alueen taiteellista vuorovaikutusta. Helena Tyrväisen ja Sibeliuksen ranskankielisen elämäkerran kirjoittajan Marc Vignalin kirjoitukset antavat mielenkiintoisen kuvauksen pohjoismaisen musiikin vastaanotosta Ranskassa ja Saksassa. Kulttuuri sekaantuu politiikkaan, kun pohjoismaisten säveltäjien on löydettävä oma paikkaansa pohjoisen ”eksotismin” ja eurooppalaisen musiikin valtavirtojen välillä. Fabienne Chevallier ja Franck Claustrat käsittelevät suhteellisen samoja ilmiöitä tutkiessaan pohjoismaisten arkkitehtien kehitystä vuosina 1880–1939 tai vuosisadanvaihteen skandinaavisia taidemaalareita. Tutkimuksissa nousee selkeästi esiin kulttuurikontaktien monimutkaisuus. Pohjoismaiset taiteilijat toimivat usein siltana Saksan ja Ranskan välillä samaan aikaan, kun he rakensivat omaa asemaansa Euroopan kulttuuripiireissä. Tällaiset taiteellisen identiteetin rakennusprosessit näyttävät kirjan perusteella jatkuvilta kulttuurisilta risteytyksiltä.

Kirjan kolmas osa käsittelee kirjallisuutta ja sisältää kirjan metodologisimmat artikkelit: Espanغن tekstin Skandinavian tutkimuksen (*Etudes scandinaves*) kehityksestä Ranskassa ja Blaise Wilfertin kirjoituksen Henrik Ibsenistä kansainvälisenä kirjailijana. Esitellessään Ibsenin eurooppalaista uraa Wilfert selittää myös kirjan kantavan metodologisen ajatuksen, jota Espanغن tai Christophe Charlen kulttuurihistorialliset työt ovat selvästi inspiroineet. Wilfert pyrkii tutkimaan kulttuurisuhteita kansallisen viitekehäyksen ja komparativismin kapeuden ulkopuolella. Projekti perustuu pyrkimykseen tutkia kulttuurisia

vuorovaikutuksia, kulttuurivälittäjiä ja -siltoja niiden omissa historiallisissa ja kansainvälisissä konteksteissa. Hankkeen toteutus korostaa monikansallisen tutkimustyön merkitystä etsittäessä uusia näkökulmia kulttuuristen ja symbolisten identiteettien rakennusprosessien tutkimukseen. Kolmannen osan loppussa Annie Bourguignon käyttää samaa metodologiaa August Strindbergiä kulttuurivälittäjänä ja hänen teoksensa *Inferno* vastaanottoa Ranskassa.

Neljäs ja samalla viimeinen osa ottaa esiin filosofiset vuorovaikutukset. Ero Tarasti vertailee hyvin korkealla käsitteellisellä tasolla liikkuvalla tekstillä Hegelin, Kierkegaardin ja Sartren ajatuksia eksistentialismista. Odgaard Villemoes tarkkailee sen jälkeen Montesquieun teosten vastaanottoa tanskalaisen älymystön piirissä. Tarmo Kunas vertailee ranskalaisten ja skandinaavien käsityksiä Nietzschestä, ja lyhyessä lopputekstissään Jean-François Battail kuvailee Ranskan ja Saksan vaikutusta Pohjoismaiden ajattelijoiden työhön Linnéstä Eino Kailaan.

Vaikka kirja on hyvä, monilta kielivirheiltä olisi välttytty paremmalla oikolukemisella. Teos näyttää myös keskittyvän pääsääntöisesti Ranskan ja Pohjoismaiden väliseen suhteeseen. Saksa jää hiukan taustalle tai ainakin saa vähemmän tilaa kuin Ranska, vaikka on mukana otsikossa.

Sitä huolimatta kirja avaa lukijalle näkökulman erittäin mielenkiintoiseen tutkimuskenttään ja erityisesti ranskalaisen kulttuurihistorian metodeihin. Olisi turha yrittää tiivistää kirjan sanomaa muutamilla sivuilla. Espanjen koamat tekstit ovat erittäin rikkai-

ta ja monipuolisia, ja teoksen esiintuoma metodi kulttuurisiirtojen tutkimukseksi mielenkiintoinen ja käyttökelpoinen. Se korostaa kulttuuristen vuorovaikutuksien monimutkaisuutta ja historiallisuutta. Se tuo myös esiin tutkijoita, joilla on harvinainen mahdollisuus joko tutkia pohjoismaisia kulttuuri-ilmiöitä laajassa eurooppalaisessa kontekstissa tai selvittää ranskalaisen ja saksalaisten kulttuuri-ilmiöiden ”pohjoista ulottuvuutta”. Marc Vignalin tai Jean-François Battailin tekstejä lukiessa ei voi olla ajattelemta, että näillä tutkijoilla on syvää tuntemusta pohjoismaiden ja jopa suomalaisten historiasta ja kulttuurista. Pohjoismaiden historiaa kirjoitetaan nykyisin myös muualla Euroopassa. Tällaiset näkökulmat ovat haastamassa kansallista historian kirjoitusta antamalla uuden, laajemman perspektiivin.

Kirjoittaja on Turun yliopiston poliittisen historian lehtori.

